

Use of Participles by Students Learning Turkish as a Foreign Language in B2 Level: a Case Study

B2 Düzeyinde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Ortaç Kullanımları: Bir Durum Çalışması *

İmran Nazike AVCI **

Yusuf TEPELİ ***

Mustafa CANER ****

ABSTRACT: The present study aims to determine to what extent learners of Turkish as a foreign language use participles in their writing practices. To attain this goal, a holistic single-case qualitative research design method was adopted with the participation of 30 B2 level learners from two universities in Turkey. The data were collected through demographic information form, sentence completion test (SCT) and written compositions which were analyzed through content analysis technique. Findings revealed that while most of the participants (86.67 %) used participles meaningfully correct, some (10.13 %) used them in wrong forms and few of them (3.20 %) used some other affixes. In terms of genders, it was found that female participants (90.71 %) used participles more accurately than males (83.12 %) in SCT. Analysis of compositions revealed that while most of the participants (83.30 %) used at least one or more participles, some (16.70%) did not use any participle in their compositions. It was also found that while most of the participants (84.40 %) used meaningfully accurate participles, some (15.60 %) did not use participles accurately. It was found that female participants (62.82 %) used participles more accurately than male participants (37.18 %).

Keywords: Turkish as a foreign language, written expression, grammar, participles

ÖZ: Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin ortaçları ne oranda ve nasıl kullandıklarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada bütüncül tek durum desenine dayalı nitel bir araştırma modeli benimsenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu B2 düzeyinde Türkçe öğrenen 30 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışmanın verileri kişisel bilgi formu, cümle tamamlama testi (CTT) ve kompozisyon kâğıtları aracılığıyla toplanmış ve içerik çözümlemesi yoluyla incelenmiştir. CTT'den elde edilen bulgular, katılımcıların çoğunluğunun (%86.67) ortaçları doğru; bir kısmının (%10.13) hatalı, az bir kısmının da (%3.20) ortaç dışı ek kullandıklarını göstermiştir. CTT bulguları cinsiyet açısından irdelendiğinde kadınların %90.71; erkeklerin ise %83.12 oranında anlamsal olarak ortaçları doğru kullandıkları görülmüştür. Kompozisyonlarda ise katılımcıların büyük çoğunluğunun (%83.30) bir veya birden fazla ortaç eki kullandığı, bir kısmının ise (%16.70) herhangi bir ortaç eki kullanmadığı görülmüştür. Kompozisyonlarında ortaç eki kullananların büyük çoğunluğunun (%84.40) ortaçları anlamsal olarak doğru; bir kısmının da (%15.60) hatalı kullandığı belirlenmiştir. Yine, kompozisyonlarda kadınların (%62.82) erkeklere (%37.18) oranla ortaçları anlamsal olarak doğru kullandıkları saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, yazılı anlatım, dil bilgisi, ortaç

* Bu çalışma bulgularının bir kısmı 9. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayında (UTEOK 2016) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Arş. Gör. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, nazikeavci@akdeniz.edu.tr

*** Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, ytepli@akdeniz.edu.tr

**** Yrd. Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, mcaner@akdeniz.edu.tr

Giriş

Son yıllarda gerek dünyadaki konumu gerekse yaşanan sosyopolitik gelişmeler nedeniyle diğer dünya ülke ve halklarının Türkiye'ye bakışı yeni bir boyut kazanmıştır. Türkiye'nin diğer ülkeler arasında kazandığı bu konum kökleri çok farklı coğrafyaya ve kültüre yaslanan Türkçeye olan ilginin de her geçen gün artmasına neden olmuştur. Bilkan'ın (2012) da belirttiği gibi dünyanın geniş bir bölgesinde konuşulan Türkçe, oldukça eski bir kültür zeminine sahiptir. Sahip olduğu bu zengin kültür varlığı Türkçenin dünyada birçok bölgede kullanılır ve konuşulur olmasını da sağlamıştır. Akalın'a (2005) göre artık Türkçe sadece Anadolu'da, Balkanlarda, Türkistan'da ve Sibirya'da değil; Avrupa'ya, Amerika'ya, Avustralya'ya giden Türk vatandaşları sayesinde dünyanın dört bucağında konuşulmaktadır. Benzer bir şekilde Bilkan (2012) güncel sosyal ve siyasi gelişmelerle birlikte önem kazanan Türkçenin çok farklı coğrafyalarda ilgi ile karşılandığını ve bunun sonucu olarak da Türkçe öğrenme taleplerinin gittikçe arttığını iddia eder.

Gerek Türkiye'nin kazandığı sosyopolitik konum gerekse yaygın bir coğrafyada kullanılıyor olması nedeniyle Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi hem Türkiye'de hem de farklı ülkelerde giderek önem kazanmış ve bu doğrultuda çeşitli kurum ve kuruluşlarca yabancı dil olarak Türkçe öğretilmeye başlanmıştır. Farklı öğretim programları ve yöntemleri izlense de yabancılara Türkçe öğretiminde okuma, yazma, dinleme ve konuşma gibi dil becerilerinin yanı sıra dil bilgisinin öğretimi de önemli bir yer tutmaktadır. Hedef dili doğru ve akıcı bir şekilde kullanabilmek için yapısının, yapısını anlamak için de dil bilgisinin en ince ayrıntısına kadar öğrenilmesi gerekir. Türkçe yapısı gereği sadece dil bilgisi bağlamında kalmayıp anlamsal bağlamda da kullanılan yapıda değişiklik gösterir. Bu nedenle Türkçenin ancak dil bilgisi ile anlam ilişkisi güçlendirmeye dayalı olarak gelişeceği gerçeğinden yola çıkarak gerek yabancı dil gerekse ana dil olarak Türkçe öğretiminde dil bilgisel yapı ile anlam ilişkisi geliştirilmelidir.

Genel olarak dilsel iletişimin sağlanması için dil bilgisel yapı ile anlam arasındaki bağ kurulması ve bu bağın nasıl kurulduğunun öğrenenler tarafından bilinmesi bir gerekliliktir. Bu bağlamda eklemeli bir dil olan Türkçede kelimeler arasındaki bağıntıları kurarak dilsel iletişimin sağlanmasında eklerin rolü oldukça önemlidir. Her ne kadar dilsel iletişimde kullanılan sözcükler cümle içindeki söz dizimi ve kullanımına göre cümleye anlam kazandırsa da aynı sözcük aldığı eke bağlı olarak yeni bir anlam da kazanabilir. Bunun yanı sıra ekler zaman zaman eklendiği sözcüğün türünü de değiştirebilir. Bu nedenle Türkçe dil bilgisi öğretiminde ekler ayrı bir konuma sahiptir. Korkmaz'a (2014) göre Türkçede kelimelerin arasındaki yönlendirici ilişki ve bağlantılar eklerle kurulabilir. Türkçede ekler isim veya isim soylu sözcüklere getirildiği gibi fiillere de eklenebilir ve aynı isim ve isim soylu sözcüklere eklendiğinde olduğu gibi fiillerle de kullanıldığında hem anlam hem de dil bilgisel yapı açısından değişiklikler görülür.

Bu bağlamda, fiillere ek getirilmesiyle oluşturulan fiilimsiler de cümlelerin anlamlarının kavranabilmesinde taşıyıcı rol üstlenirler. Vural ve Böler'e (2011) göre fiilimsiler;

“Fiil kök ve gövdelerinden belirli eklerle türetilen; ancak, şahıs ekleri alarak çekime girmediği için yargı bildirmeyen ve bitmemişlik ifade eden fiil şekilleridir. Bunlar bir oluş, kılış ve durum bildirdikleri, olumlu ve olumsuz biçimleri yapılabildiği, zaman ifade eden ekler de alabildiği için bu yönleriyle fiil niteliği taşırlar. Fakat çekime girmemiş olmaları sebebiyle isim özelliği gösterirler. Fiilimsiler esasen isim gibi kullanılarak isim, sıfat ve zarf görevi yüklenmiş olan fiil şekilleridir”.

Türkçede hem olumlu hem de olumsuz fiillerin üzerine gelebilen fiilimsiler isim-fiil, zarf-fiil (ulaç) ve sıfat-fiil (ortaç) olmak üzere üçe ayrılır. Bilindiği üzere, isim fiil ekleri (-mAk, -mA ve -Iş) üzerine geldiği fiilleri varsa ögeleriyle birlikte geçici isimleştirir, zarf-fiil ekleri (-AraK, -Ip, -InCA, -AlI, -DİkÇA, vb.) üzerine geldiği fiilleri varsa ögeleriyle birlikte geçici zarflaştırır, sıfat-fiil ekleri (ortaç) ise (-Dİk, -mİş, -An, -Ar/-Ir, -mAz, -AcAk, -AsI, vb.) üzerine geldiği fiilleri varsa ögeleriyle birlikte geçici sıfatlaştırır.

Bu çalışmada da üzerinde durulan ve geçici sıfat olarak kullanılan ortaçlar kendinden sonra gelen isim unsurunun düşmesiyle adlaşabilirler. Böylelikle isimlerde olduğu gibi iyelik, çokluk ve hâl eklerini alabilirler. Ortaçlar geçici sıfat veya isim yapmanın yanı sıra ‘dolmuş’, ‘bilgisayar’, ‘döner’ vb. örneklerde olduğu gibi kalıcı isimler de yapabilirler.

Fiilimsiler, özellikle ortaçlar, dil becerileri ve dil bilgisinin öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Türkçeyi ana dili olarak öğrenen öğrencilere yönelik olarak hazırlanan ders kitabı ve diğer kaynaklarda, özellikle ortaçlar konusunun kazanımlarının geçtiği “İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz” kitabında (Kaplan ve Şen, 2014) -Dİk, -mİş, -An, -Ir/-Ar, -mAz, -AcAk, -AsI olmak üzere yedi ortaç ekine yer verilmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde B2 düzeyinde Türkçe öğrenenler için kullanılan kitaplarda da genelde bu yedi ortaç ekinin yer aldığı görülmektedir. Ancak, “İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı” (Bölükbaş, Gedik, Gönültaş, Gökçen, Keskin, Özenc, Tokgöz, Ünsal, ve Yavuz, 2014) gibi bazı ders kitaplarında -AsI dışındaki altı ortaç ekine yer verilirken, bir başka ders kitabı olan “Yedi İklim Türkçe Seviye B2 Ders Kitabı”nda (Barın, Çobanoğlu, Ateş, Balcı ve Özdemir, 2015) ise aynı ana dili eğitiminde kullanılan kitaplarda olduğu gibi -Ası ortaç eki ile birlikte yedi ortaç ekinin de kullanıldığı görülmektedir.

Ortaçlar cümleleri sıfat cümleciklerine dönüştürerek cümlenin anlam ilişkisini güçlendirme, betimleme ve aktarılmak istenen anlamı daha kestirme bir şekilde ifade edebilme açısından önemlidir. Türkçede ortaçların dil bilgisel yapının yanı sıra anlamı güçlendirdiği noktasında Aksan (2006;172) “Genel olarak yan tümceler (değişik yargılar) ana temel tümcelere ilgi adlarıyla değil, ortaç ve ulaçlarla bağlanmakta, böylelikle daha kısa yoldan, daha kıvrak bir anlatım sağlanmaktadır” der. Aksan’ın (2006) açıklamasında da görüldüğü üzere, ortaçlar cümlenin anlam ilişkisini güçlendirmeye yarayan dil bilgisel unsurlardandır. Ortaç kullanarak fiillerin yükledikleri anlamlar sayesinde Türkçe konuşucular kendilerini daha rahat ifade edebilmektedir.

Ortaçların doğru bir şekilde kullanımı dil kullanıcılarında bulunması gereken niteliklerden biridir. Türkçeyi yabancı dil olarak kullananların sahip olması gereken beceriler Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metninde de yer almaktadır. Örneğin, B2

seviyesindeki Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metninde öğrencinin dil bilgisiyle ilgili aşağıdaki yeterlilikler öngörülmektedir:

Dil bilgisel kontrolü iyi derecedir. Buna rağmen nadiren dil sürçmeleri ya da dizgesel olmayan yanlışlar ve tümce yapısında çok küçük hatalar yapılabilir, yine de bu hatalar çok nadir görülür ve büyük oranda zamanla düzeltilebilir. Yüksek bir düzeyde dil bilgisel kontrole sahiptir. Yanlış anlaşılmalara sebep olacak hatalar yapmaz (MEB, 2001).

Bu nedenle Türkçe dil bilgisi öğretiminde ortaçlar konusu hem anlam açısından hem de dil bilgisel yapı açısından üzerinde önemle durulması gereken bir yapıdır ve gerek Türkçe öğretmenlerin gerekse öğrenenlerin ortaç kullanımını öğrenmede gerekli hassasiyeti göstermesi gerekir. Bu bağlamda, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde dil bilgisi yapılarının özellikle de ek kullanımının öğretilmesi önemle durulmalıdır. Ulaşılabilen alan yazında yabancılara Türkçe öğretimi boyutunda ortaç kullanımı üzerine pek bir çalışmaya rastlanılmaması, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin ortaç kullanım durumlarının tespitini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin ortaç kullanım düzeyleri incelenmesi bu çalışmanın problem durumunu teşkil etmektedir.

Araştırmanın amacı

Ulaşılabilen yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili alan yazında ortaçların öğretimi ya da ortaç öğretiminde karşılaşılan sorunların tespiti üzerine yapılan çalışmaların azlığı göze çarpmaktadır. İlgili alan yazında doğrudan ortaçlarla ilgili bir çalışmaya rastlanmış, onun da kuramsal boyutta kaldığı görülmüştür. Oysa ortaç kullanımı, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrenenlerin hedef dil olarak Türkçeye ne derecede hâkim olduklarının en önemli göstergelerinden biridir. Bu bağlamda, bu çalışma ile alan yazında görülen bu boşluğa katkı sağlamak ve B2 düzeyindeki yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin yazılı dilsel üretimlerinde ortaç eklerini kullanabilme durumlarının saptanması hedeflenmiştir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin ortaç kullanım durumları nedir?
  - a. CTT’de cümleler bağlamında cinsiyete göre katılımcıların ortaç kullanım durumları nedir?
  - b. CTT’de öğrencilerin ortaç ekleri bağlamında ortaç kullanım durumları nedir?
  - c. CTT’de ortaç ekleri bağlamında cinsiyete göre katılımcıların ortaç kullanım durumları nedir?
  - d. Kompozisyonlarda ortaç ekleri bağlamında cinsiyete göre katılımcıların ortaç kullanım durumları nedir?

Alan yazın taraması

Her ne kadar alan yazında Türkçenin gramerinin, özellikle ortaçların öğretimi boyutunda pek çok çalışma bulunsada Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi bağlamında ortaçlar ve öğretimi üzerine yeterli sayıda çalışma olmadığı söylenebilir. Ulaşılan alan yazında yabancılara Türkçe öğretiminde dil bilgisi çalışmalarına kısaca

bakılacak olursa bunlardan bazılarında öğretmenler üzerine (Melanlıoğlu, 2015), bazılarında da öğrenenler üzerine (Ersoy, 1997; Şahin, 2013; İnan, 2014; Çerçi, Derman ve Bardakçı, 2016) odaklanıldığı görülür.

Örneğin, öğrenenler üzerine yapılan çalışmalar kapsamında Ersoy (1997) çalışmasında dillerin değişik içyapıları sebebiyle oluşan yanlışları belirleyerek sonraki öğretimlerde bu yanlışların ortadan kaldırılmasını hedeflemiştir. Bu doğrultuda öncelikle Türkçe öğrenen yabancıların yazılı anlatım kâğıtlarındaki dil bilgisi ve yazım yanlışlarını incelemiştir. Kur sistemine göre kâğıtları sınıflandırıp yapılan hatalara yer vermiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda en çok hatanın eylem çekimi, ad çekimi ve belirtme durumu ekinin kullanımında olduğunu tespit etmiştir. Söz dizimi açısından yapılan hatalarda ise nesne-yüklem uyumsuzluğundan kaynaklı hatalar olduğunu saptamıştır.

Hem öğrenen hem de öğretmenler açısından karşılaşılan sorunların belirlenmesi üzerine yapılan bir çalışmada Melanlıoğlu (2012) yabancılar Türkçe öğretiminde hâl eklerinin öğretimi sırasında öğrenenlerin ve öğretmenlerin yaşadığı problemleri ortaya koymak amacıyla bir fenomografi çalışma desenlemiştir. Türkiye’de bir üniversitenin yabancılar Türkçe öğretim merkezinde dil bilgisi derslerini yürüten 5 okutman ile yapılandırılmış görüşmeler yoluyla elde ettiği nitel verilerin analizi, katılımcıların hâl eklerinin öğretimi sırasında doğru uygulamaların yanı sıra yanlış uygulamalara da yer verdiklerini ortaya koymuştur. Ayrıca, hâl eklerinin öğretiminde yabancı öğrencilerin yaşadıkları en önemli sorunun “anlamlandırma” boyutunda öğrenenlerin hâl eklerini, kelime gibi düşünüp bu eklere bir anlam yüklemeye çalıştıklarını; “uygulama” boyutunda ise hâl eklerinin gereksiz kullanımı, hatalı kullanımı, ünlü ve ünsüz uyumlarına uygun yazılmaması ve fiillere getirilmesi olduğunu bulmuşlardır. Öte yandan hâl eklerini öğretmenlerde gözlenen sorunlar olarak ise, öğretmenlerin hâl eklerini öğretirken somutlaştırma yapamama, öğretirken alan yazında tavsiyeler olmasına karşın hâl eklerini herhangi bir sıralama ile öğretmeme olarak belirlemişlerdir.

Şahin (2013) yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yazılı anlatımlarındaki ek yanlışlarını incelediği çalışmasında Türkiye’deki bir üniversitenin Türkçe öğretim merkezinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen 23 yabancı uyruklu öğrencinin Türkçe yazılı anlatım becerilerindeki ek yanlışlıklarını yanlış çözümlemesi yaklaşımına göre değerlendirmiştir. Araştırmanın amacı, B2 seviyesindeki öğrencilerin yazılı anlatımlarından yola çıkarak, daha çok hangi eklerin yazımında ne tür yanlışlar yaptıklarını belirlemek ve sonuçlardan hareketle önerilerde bulunmaktır. Araştırma verileri, öğrencilere yazdırılan 250-300 kelimelik bir kompozisyonla toplanmıştır. Elde edilen veriler, yapım ekleri ve çekim ekleri şeklinde iki ana başlık ve bu başlıklara bağlı alt başlıklar hâlinde sınıflandırılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin daha çok hâl, tamlama, kip ve şahıs, fiilimsi, fiil çatısı ve çokluk eklerinde hata yaptıkları tespit edilmiştir.

İnan (2014) çalışmasında, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen İranlıların yazılı anlatımlarında yaptıkları yanlışların nedenlerini belirleyerek çözüm önerileri getirmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın verilerini Tahran Yunus Emre Türk Kültür Merkezi B2 düzeyindeki 71 öğrencinin yazılı anlatımlarının Keshavarz’in (2011) yanlış analizi tasnifine göre değerlendirilmesiyle toplamıştır. Araştırma sonuçlarında

yabancı dil olarak Türkçe öğrenen İranlıların Türkçe yazılı anlatımlarında yazım, noktalama ve ses bilimsel, sözcük-anlamsal, biçim-söz dizimsel ve süreç temelli yanlışlar yaptıkları belirlenmiştir.

Bir başka çalışmada, Çerçi, Derman ve Bardakçı (2016) yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yazılı anlatımlarında, sıklıkla yaptıkları hataları yapıma sıklığı sırasıyla; yazım-noktalama yanlışları, dil bilgisi yanlışları, sözcük seçiminden kaynaklanan yanlışlar ve söz dizimsel yanlışlar olarak tespit etmişlerdir.

Son yıllarda yapılan bir başka çalışmada ise, Çetinkaya (2015) B2 düzeyinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yazılı anlatımlarında yaptıkları yanlışları betimlemiştir. Nitel araştırma deseninde içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenen veriler Türkiye’de bir üniversitenin Türkçe Öğretim Merkezi’nde tamamının ana dilleri Arapça olan B2 düzeyinde Türkçe öğrenimlerini sürdüren 50 öğrenciye 250-300 sözcüklük bir metin yazdırılarak elde edilmiştir. Katılımcıların dilsel boyutta; yazımsal, sözlüksel-anlamsal, söz dizimsel ve biçim bilimsel hataları sıklıkla yaptıkları; bilişsel işleme boyutunda, eksiltme, ekleme, değiştirme ve yer değiştirme hataları yaptıkları; iletişimsel boyutta ise en çok bölümsel, az miktarda da bütünsel hatalar yaptıklarını tespit etmiştir.

Polat’ın (2014) araştırması ise ulaşılan ve taranan alan yazında karşılaşılan ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi boyutunda ortaçlar konusunu ele alan tek çalışmadır. Araştırmacı, çalışmasında Türkçe ve Rusça yapıları bakımından farklı dil ailelerinden geldikleri hâlde ortaç elde etme yöntemleri benzerlik göstermeleri nedeniyle ana dili Rusça olan bireylerin Türkçedeki ortaçlar konusunda yaptıkları yanlışlardan örnekler vererek bu yanlışları ortadan kaldırmanın yöntemleri üzerinde durmuştur. Türkçedeki ortaçların ana dili Rusça olanlar tarafından öğrenilmesini zorlaştıran nedenlerden biri olarak zaman kipleri kullanımı olduğunu iddia eden Polat (2014), Türkçedeki ortaçların ana dili Rusça olan bireylere kavratılabilmesi için özellikle zaman kiplerindeki kaymalar üzerinde durulması ve konuyla ilgili pekiştirici alıştırmalara yer verilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması genel olarak sınırlı sayıdaki değişkenleri incelemekten çok; tek bir durum, olay ya da güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde derinlemesine incelenmesi yöntemidir. Bu desen, çalışmanın yapıldığı durum ya da ortamda neler olduğuna bakma, sistematik bir biçimde veri toplama ve verileri analiz ederek sonuçları ortaya koyma amacıyla kullanılan görgül bir araştırma yöntemidir. Bu bağlamdan hareketle, bu araştırmanın deseni, gerek çalışma alanının kendine özgü bir durum olması gerekse daha önce çalışılmamış olması nedeniyle, durum çalışması desenlerinden biri olan bütüncül tek durum desenine dayalı olarak geliştirilmiştir. Genel hatlarıyla bütüncül tek durum deseni, tek bir analiz birimiyle (bir birey, bir program, bir okul vb.) yürütülen çalışmalardır (Yıldırım & Şimşek, 2006). Bu bağlamda, bu araştırma B2 düzeyinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bir grup öğrenci ile yürütüldüğünden ve belli bir olgunun yani ortaç kullanım durumlarının belirlenmesi amaçlandığından durum çalışması desenlerinden bütüncül tek durum deseni çerçevesinde yürütülmüştür.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2015–2016 akademik yılında Türkiye’de iki üniversitede B2 seviyesinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen 16’sı erkek, 14’ü kız olmak üzere toplam 30 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır.

Çalışma grubunun kişisel bilgilerinin dağılımı kişisel bilgi formundan elde edilen veriler ışığında hazırlanmış ve Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Kişisel Bilgi Dağılımı

Öğrenci kodları	Türkiye’de bulunma süresi	Ana dili	Uyruk	Yaş	Eğitim alanı
E1	10 ay	Arapça	Suriye	34	İşletme
E2	5 ay	Kinyarwarda	Ruanda	35	Bitki Koruma
E3	7 ay	Arapça	Yemen	20	Gazetecilik
E4	9 ay	Urduca	Pakistan	32	İşletme
E5	8 ay	Farsça	Afganistan	21	İnşaat Mühendisliği
E6	8 ay	Arapça	Mısır	20	Tıp
E7	5 yıl	Fransızca	Kongo	30	İşletme
E8	9 ay	Kazakça	Kazakistan	29	Arkeoloji
E9	10 ay	Arapça	Suriye	27	Eğitim Yönetimi
E10	8 ay	Arapça	Moritanya	20	Gazetecilik
E11	3 ay	İngilizce	Gana	27	Toprak Bilimi ve Bitki Besleme
E12	5 ay	Fransızca	Kongo	22	Bitki Koruma
E13	9 ay	İbranice	İran	23	Petrol ve Doğal Gaz Mühendisliği
E14	8 ay	Fransızca	Gambiya	24	Uluslararası İlişkiler
E15	9 ay	Arapça	Cezayir	29	Bilgi ve Belge Yönetimi
E16	9 ay	Makedonca	Makedonya	19	Uluslararası İlişkiler
K1	10 ay	Arnavutça	Arnavutluk	18	İnşaat Mühendisliği
K2	9 ay	Moğolca	Moğolistan	22	Radyo Televizyon ve Sinema
K3	1 yıl	Sırpça	Sırbistan	26	İşletme
K4	9 ay	Kazakça	Kazakistan	22	Tarih
K5	10 ay	Arapça	Sudan	26	Su Ürünleri
K6	9 ay	Kazakça	Kazakistan	19	Eczacılık
K7	9 ay	Bahasa	Endonezya	18	Uluslararası İlişkiler
K8	9 ay	Özbekçe	Özbekistan	32	Türk Dili ve Edebiyatı
K9	9 ay	Kazakça	Kazakistan	17	Gazetecilik
K10	9 ay	Arapça	Somali	23	Sağlık Yönetimi
K11	9 ay	Arapça	Sudan	18	Tıp
K12	9 ay	Arapça	Ürdün	27	Pazarlama
K13	10 ay	Kırgızca	Kırgızistan	24	İngilizce Öğretmenliği
K14	9 ay	Ukraynaca	Ukrayna	23	İngiliz Dili ve Edebiyatı

Tablo 1’de görüldüğü üzere çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin ana dilleri; Arapça (n=10), Farsça (n=1), İbranice (n=1) olmak üzere Orta Doğu dillerinden (n=12); Urduca (n=1), Bahasa (n=1), Moğolca (n=1) olmak üzere Asya dillerinden (n=3); Fransızca (n=3), İngilizce (n=1), Makedonca (n=1), Arnavutça (n=1), Sırpça (n=1), Ukraynaca (n=1) olmak üzere Batı ve Balkan dilleriyle Slav dilinden (n=8); Afrika dili olan Kinyarwarda’dan (n=1) ve Kazakça (n=4), Kırgızca (n=1), Özbekçe (n=1) olmak üzere Türk lehçelerindendir (n=6). Yine Tablo 1’de görüldüğü üzere çalışma grubu öğrencileri 18 ile 35 yaş aralığında; sosyal bilimler, fen, eğitim, mühendislik ve sağlık bilimlerinde eğitim görmek üzere 25’i 1 yıldan az, biri 1 yıl, biri de 5 yıldır Türkiye bulunmaktadır.

Veri toplama araçları

Çalışmanın verileri iki veri toplama aracı ile toplanmıştır. Bunlardan ilki, B2 düzeyinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin seviyelerine uygun olarak seçilen ve katılımcılardan kullanması beklenen çeşitli ortaç eklerinin yerlerinin boş bırakıldığı hazır 20 cümleden oluşan Cümle Tamamlama Testidir (CTT) (bk. Ek 1). CTT’de bulunan cümlelerin seçiminde ilk aşama olarak B2 düzeyinde yabancı dil olarak Türkçe

öğrenenlerin seviyelerine uygun olarak hazırlanan ders kitaplarındaki okuma metinleri ve çalışma kitaplarındaki alıştırmalar ışığında günlük hayatta karşılaşılabilecek 50 cümlelik bir cümle havuzu oluşturuldu. Bu 50 cümle; seviyeye uygunluk, anlaşılabilirlik ve farklı ortaç eklerini kullanmaya uygunluk açılarından üç uzman görüşü doğrultusunda -Dİk, -An, -AcAk, -mAz, -Ar/-Ir, -mİş, -AsI olmak üzere yedi farklı ortaç ekini içerecek ve bir veya birden fazla ortaç ekinin kullanılmasına uygun olacak şekilde bazı cümleler testten çıkarılarak 20 cümlelik bir veri toplama aracı hâline getirilmiştir. Bu ortaç eklerini içeren cümlelerin seçiminde, kitap ve günlük hayatta geçen ifadelerde ortaçların kullanım sıklıkları dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda, son şekli verilen CTT’de -An, -mİş, -Ar/-Ir, -Dİk, -AcAk eklerine daha çok yer verilirken kitaplarda ve günlük hayatta daha az rastlanılan -AsI ve -mAz eklerine daha az yer verilmiştir.

İkinci veri toplama aracı ise, ortaç kullanımını boyutunda herhangi bir yönlendirme yapılmadan katılımcılara yazdırılan “Hayat, moda ve alışveriş bağımlılığı hakkında düşündükleriniz” konulu kompozisyon kâğıtlarıdır.

Ayrıca, çalışma grubunun daha iyi tanılanabilmesi ve elde edilen bulguların yorumlanabilmesi adına kişisel bilgi formu ile de katılımcıların kişisel bilgileri toplanmıştır.

Verilerin toplanma süreci ve çözümlenmesi

Çalışmanın verileri iki ders saatinde toplanmıştır. Veri toplama sürecinde öncelikle 10 dakika içerisinde katılımcılardan kişisel bilgi formunu doldurmaları istenmiştir. Sonrasında ise 30 dakika süre verilerek B2 seviyesine uygun olarak hazırlanan CTT kullanılarak katılımcılardan cümlelerde verilen boşluklara -kullanılabilecek ortaçların hangileri olduğu belirtilmeden- uygun ortaç eklerini yerleştirmeleri istenmiştir. Birkaç cümle hariç cümleler birden çok ortaç eki kullanılabilecek şekilde olduğundan anlamsal olarak doğru ortaç eki kullanılarak tamamlanan tüm cümleler yazım hataları dikkate alınmadan doğru kabul edilmiştir.

Daha sonra ikinci derste ise katılımcılardan, B2 düzeyine uygun olarak belirlenen ve -ortaç ekleriyle ilgili bir yönlendirme yapılmaksızın- ortaç kullanmalarına olanak verecek uygun bir konu seçilerek 40 dakikalık sürede “Hayat, moda ve alışveriş bağımlılığı hakkında düşündükleriniz” konulu bir kompozisyon yazmaları istenmiştir.

Toplanan verilerden kişisel bilgiler nicelik olarak belirlendikten sonra diğer iki veri toplama aracı ile elde edilen veriler, nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. İçerik analizi bir mesajın belli özelliklerinin tanınmasına yönelik çıkarımların yapıldığı bir tekniktir (Büyüköztürk, 2006). Elde edilen verilerin güvenilirliği için belirlenen tema ve kodlar doğrulanmak üzere bir başka uzmandan da görüş alınmıştır. Uzman tarafından değerlendirilen veri-tema ve kod ilişkisi sonucunda uzman tarafından gösterilen tutarsızlıklar üzerinde tartışılarak karara varılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, elde edilen bulgular yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin ortaçları kullanma durumlarını tespit etmek amacıyla sorulan araştırma soruları doğrultusunda sırasıyla sunulmuştur.

Katılımcıların yazılı dilsel üretimlerinde yedi ortaç ekini (-Dİk, -An, -AcAk, -mAz, -Ar/-Ir, -mİş, -AsI) kullanma durumlarını tespit etmek üzere geliştirilen ve Ek 1’de de yer alan CTT ile elde edilen veriler içerik çözümlemesi yoluyla incelenmiş ve bulgular alt araştırma soruları doğrultusunda raporlaştırılmıştır.

CTT’de cümleler bağlamında genel dağılım ve cinsiyet dikkate alınarak katılımcıların ortaç eklerini kullanma durumlarının ne olduğuna cevap aranmış ve elde edilen veriler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. CTT’de Cümleler Bağlamında Genel ve Cinsiyete Göre Katılımcıların Ortaç Kullanım Durumları

Cümle No	Kadın		Erkek		Toplam	
	Doğru	Yanlış	Doğru	Yanlış	Doğru	Yanlış
C1	14	0	14	2	28	2
C2	12	2	15	1	27	3
C3	13	1	15	1	28	2
C4	14	0	13	3	27	3
C5	14	0	16	0	30	0
C6	9	5	11	5	20	10
C7	14	0	13	3	27	3
C8	9	5	5	11	14	16
C9	14	0	15	1	29	1
C10	13	1	15	1	28	2
C11	14	0	14	2	28	2
C12	12	2	12	4	24	6
C13	10	4	11	5	21	9
C14	12	2	12	4	24	6
C15	9	5	10	6	19	11
C16	13	1	13	3	26	4
C17	14	0	14	2	28	2
C18	14	0	16	0	30	0
C19	13	1	12	4	25	5
C20	14	0	14	2	28	2
Genel	251	29	260	60	511	89
Toplam	(%89.64)	(%10.36)	(%81.25)	(%18.75)	(%85.17)	(%14.83)

Tablo 2’de görüldüğü gibi CTT’de cümleler bağlamında genel olarak ortaç eklerini kullanma durumları irdelendiğinde katılımcıların ortaçları büyük oranda (%85.17) doğru kullandıkları tespit edilmiştir. Diğer yandan az bir miktarda (%14.83) katılımcının da hatalı ortaç eki kullandıkları görülmüştür. Yine, elde edilen veriler cinsiyet açısından irdelendiğinde kadın katılımcıların %89.64 oranında ortaçları doğru; % 10.36 oranında yanlış ortaç kullandıkları tespit edilmiştir. Öte yandan erkek katılımcıların ise %81.25 oranında doğru; %18.75 oranında ortaçları hatalı kullandıkları saptanmıştır.

Katılımcıların ortaç kullanımları her bir cümle bağlamında tek tek incelendiğinde genel olarak CTT’de geçen toplam 20 cümleden 2’sinde (C5 ve C18) hiç ortaç kullanım hatası yapılmamıştır. C5’te -An ortacını, C18’de ise -mİş ve -An ortaçlarını katılımcıların tamamının anlamsal ve yazımsal olarak doğru kullandıkları görülmüştür.

Anlamsal olarak bir hata yapılan tek cümle C9’dur. C9’da anlamsal olarak doğru kullanılan -mAz, -An, -Dİk ortaçları yazımsal olarak da doğru kullanılmıştır. Ancak yine C9’da bir katılımcı tarafından (E8) ortaç dışı -ez diye bir ekin hem anlamsal hem de yazımsal olarak hatalı kullanıldığı belirlenmiştir.

CTT’de ikişer anlamsal ortaç kullanım hatası yapılan altı cümle (C1, C3, C10, C11, C17, C20) bulunmaktadır. Bunlardan C1’de yirmi sekiz katılımcı -An ortaç ekini getirerek anlamsal olarak doğru; iki katılımcı (E1 ve E5) ise -Ar ekini getirerek anlamsal olarak hata yapmıştır. -An ekini anlamsal olarak doğru kullanan yirmi sekiz katılımcıdan altısı (E2, E3, E7, E10, E14 ve E16) -y yardımcı ünsüzünü kullanmayarak yazım yanlışı yapmıştır. C3’te yirmi sekiz katılımcının -mAz, -mİş, -An, -Ir olmak üzere dört farklı ortacı getirerek anlamsal olarak doğru; bir katılımcının (E5) -dığı ortacını getirerek anlamsal olarak yanlış

kullandığı, diğer bir katılımcının (K3) ise CTT'deki C3'te herhangi bir ortaç eki kullanmayarak boş bıraktığı görülmüştür. Ayrıca aynı cümlede anlamsal olarak doğru kullanılan -mAz ve -mİş ortaç ekleri birer katılımcı tarafından -mez (E2), ve -miş (K7) olarak yazılarak büyük ünlü uyumuna aykırı bir yazım yanlışı yapıldığı da tespit edilmiştir. C10'da yirmi sekiz katılımcı -Dİk, -mİş, -An, -İr olmak üzere dört farklı ortacı getirerek anlamsal olarak doğru; iki katılımcı (E16, K14) da ortaç dışı -az diye bir ek getirerek hem anlamsal hem de yazımsal yanlışlık yapmıştır. Ayrıca, anlamsal olarak doğru kullanan bir katılımcı (E13) da -İr ortacını -er şeklinde yazarak yazım hatası yapmıştır. C11'de yirmi sekiz katılımcının -Ar, -An, -mAz olmak üzere üç farklı ortacı getirerek anlamsal olarak doğru, iki katılımcının ise -müş (E10, E12) ortacını getirerek anlamsal olarak yanlış, yazımsal olarak ise doğru kullandığı tespit edilmiştir. C17'de yirmi sekiz katılımcı -AcAk ve -An ortaç eklerini getirerek anlamsal olarak doğru; iki katılımcı ise -Ar (E11), -mAz (E15) ortaç eklerini getirerek anlamsal olarak hatalı ancak yazımsal olarak doğru kullanmıştır. C20'de yirmi sekiz katılımcı -An, -AcAk ortaç ekleri getirerek anlamsal olarak doğru; bir katılımcı (E11) -Ar ortaç ekini, diğeri de (E2) -ArAk zarf fiil ekini getirerek anlamsal olarak hatalı kullanmıştır.

CTT'de üçer ortaç kullanım hatası yapılan üç cümle (C2, C4 ve C7) bulunmaktadır. C2'de yirmi yedi kullanıcı -An ortaç eki getirerek anlamsal olarak doğru; bir katılımcı (E11) -Ar ortaç ekini, iki katılımcı ise (K1, K2) -Dİk ortacını getirerek hatalı kullanmıştır. Anlamsal olarak hatalı kullanılan katılımcılar -Dİk ortacının iyelikli şekli olan -diği biçimini getirerek gereksiz ek kullanım hatası yapmıştır. C4'te yirmi yedi katılımcı -mİş ve -An ortaçlarını getirerek anlamsal olarak doğru; üç katılımcı da ikisi (E1, E11) ortaç dışı -tir/-tır eklerini ve biri de (E4) -Dİk ortacını getirerek hatalı ortaç kullanılmıştır. Ortaç dışı olarak kullanılan -Dİr eki, -tir şeklinde büyük ünlü uyumuna aykırı yazılarak yazım hatası; anlamsal olarak hatalı kullanılan -Dİk ortacının iyelikli şekli olan -tığı biçimi getirilerek gereksiz ek kullanım hatası da yapılmıştır. C7'de yirmi yedi katılımcı -An ve -AcAk ortaç eklerini getirerek anlamsal olarak doğru; üç katılımcı ise (E2, E6, E7) -Ar ortaç eki getirerek hatalı ortaç kullanmıştır.

CTT'de dört anlamsal ortaç kullanım hatası yapılan C16'da yirmi altı katılımcı -An, -AcAk, -mİş, -mAz olmak üzere dört farklı ortaç ekini getirerek anlamsal olarak doğru; dört katılımcı da -mAz (E14) ve -Dİk (E4, E6, K1) ortaç eklerini getirerek hatalı ortaç kullanmıştır.

CTT'de beş anlamsal ortaç kullanım hatası yapılan C19'da -An ve -mİş ekleri yirmi beş katılımcı tarafından anlamsal olarak doğru; beş katılımcı tarafından -Ar (E3, E8, E11) ve -Dİk (E4, K5) ortaçları hatalı kullanılmıştır. Anlamsal olarak hatalı kullanılan ortaçlardan -ir yerine -er biçimi getirilerek (K5) yazım hatası, -dik yerine iyelikli -diği biçimi getirilerek (E4) gereksiz ek kullanım hatası yapıldığı saptanmıştır.

CTT'de altı anlamsal ortaç kullanım hatası yapılan iki cümle (C12, C14) bulunmaktadır. Bunlardan C12'de -Ar ortaç eki yirmi dört katılımcı tarafından anlamsal olarak doğru; altı katılımcı tarafından -mİş (E12, E13, E14), -An (E16, K3), -mAz (K10) ortaç ekleri anlamsal olarak hatalı kullanılmıştır. C14'te ise yirmi dört katılımcı -An, -Dİk, -mİş ortaç eklerini anlamsal olarak doğru; altı katılımcı ise ortaç dışı olan -z (K12), -k (E4, E13) -r (E11, E15) ve -den (K1) eklerini kullanarak anlamsal olarak hatalı kullanmıştır.

CTT'de dokuz anlamsal ortaç kullanım hatası yapılan C13'te -An, -AcAk, -mİş ortaç ekleri yirmi bir katılımcı tarafından anlamsal olarak doğru; dokuz katılımcının sekizi tarafından -Dİk (E4, E6, E11, K4), -Ar (E2, E7) ve -AcAk (K1) ortaç ekleri ile bir katılımcı (K2) ortaç dışı -tur eki getirilerek anlamsal olarak hatalı kullanıldığı, bir katılımcının (K3) da cümledeki ilgili alanı boş bıraktığı tespit edilmiştir.

CTT'de on anlamsal ortaç kullanım hatası yapılan C6'da -Dİk ve -AcAk ortaç ekleri yirmi katılımcı tarafından anlamsal olarak doğru; -An (E7, E8, E9, E10, K1, K3, K4, K8) ve -mİş (E9, E10) ortaç ekleri de on katılımcı tarafından anlamsal olarak hatalı kullanılmıştır. Ayrıca anlamsal olarak yanlış kullanılan -An ortacında bir katılımcının (E8) -y yardımcı ünsüzünü kullanmayarak yazım yanlışlığı da yaptığı tespit edilmiştir.

CTT'de on bir anlamsal ortaç kullanım hatası yapılan bir cümle (C15) vardır. Bu cümlede -AsI ortaç eki on dokuz katılımcı tarafından anlamsal olarak doğru; on bir katılımcı tarafından -An (E3, E6, E9, E10, K6, K7, K9, K10, K11), -mAz (E15) ve -Ar (E11) ekleri getirilerek anlamsal olarak hatalı ortaç kullanıldığı belirlenmiştir.

CTT'de on altı anlamsal ortaç kullanım hatası yapılan bir cümle (C8) vardır. Bu cümlede -mAz ortaç eki on dört katılımcı tarafından anlamsal olarak doğru; on altı katılımcı tarafından anlamsal olarak hatalı kullanılmıştır. C 8 de anlamsal olarak hatalı kullanılan ortaç ekleri -An (E2, E4, E7, E10, E11, K2, K3, K4), -AcAk (E13), -mİş (E6, E9, E15, K5), -Dİk (E12, K1) ve -Ar (E14) olarak belirlenmiştir.

Ayrıca CTT ile elde edilen veriler her bir ortaç eki bağlamında katılımcıların cinsiyetleri de dikkate alınarak ortaç kullanma durumları ayrıntılı olarak incelenmiş ve elde edilen veriler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. CTT'de Ortaç Ekleri Bağlamında Cinsiyete Göre Katılımcıların Ortaç Kullanım Durumları

Katılımcı	-An		-mİş		-Ar/-Ir		-Dİk		-AcAk		-mAz		-AsI		ODK* BOŞ	Ortaç Tp		Ortaç F
	D	Y	D	Y	D	Y	D	Y	D	Y	D	Y	D	Y		D	Y	
E1	5	0	4	0	2	1	2	0	1	0	3	0	1	0	1 (-tir)	18	1	19
E2	8	1	2	0	2	2	1	0	1	0	1	0	1	0	1 (-erek)	16	3	19
E3	8	1	3	0	2	1	1	0	0	0	4	0	0	0		18	2	20
E4	6	1	1	0	2	0	3	4	1	0	0	0	1	0	1 (-k)	14	5	19
E5	11	0	1	0	1	1	1	1	1	0	2	0	1	0		18	2	20
E6	4	1	5	1	1	1	3	2	2	0	0	0	0	0		15	5	20
E7	10	2	1	0	2	2	0	0	2	0	0	0	1	0		16	4	20
E8	12	1	0	0	2	1	0	0	1	0	1	0	1	0	1 (-ez)	17	2	19
E9	7	1	6	2	1	0	1	0	2	0	0	0	0	0		17	3	20
E10	10	2	3	2	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0		16	4	20
E11	8	2	0	0	2	6	0	1	0	0	0	0	0	0	1 (-tur)	10	9	19
E12	7	0	6	2	0	0	2	1	1	0	0	0	1	0		17	3	20
E13	5	0	6	1	2	0	2	0	1	1	0	0	1	0	1 (-k)	17	2	19
E14	7	0	4	1	1	1	1	0	2	0	1	1	1	0		17	3	20
E15	10	0	4	1	1	1	1	0	0	0	0	2	0	0		15	5	20
E16	9	1	2	0	1	0	0	0	4	0	1	0	1	0	1 (-az)	18	1	19
ETp	127	13	48	10	24	17	18	9	20	1	14	3	10	0	7	259	54	313
K1	8	1	1	0	2	0	0	3	1	1	1	0	1	0	1 (-den)	14	5	19
K2	9	1	1	0	1	0	3	1	1	0	1	0	1	0	1 (-tur)	17	2	19
K3	10	3	2	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2 (Boş)	15	3	18
K4	11	2	1	0	2	0	0	1	2	0	0	0	1	0		17	3	20
K5	6	0	3	1	2	0	2	1	2	0	2	0	1	0		18	2	20
K6	10	2	1	0	3	0	1	0	2	0	1	0	0	0		18	2	20
K7	6	1	5	0	2	0	1	0	4	0	1	0	0	0		19	1	20
K8	8	1	3	0	2	0	1	0	3	0	1	0	1	0		19	1	20
K9	12	1	1	0	2	0	1	0	1	0	2	0	0	0		19	1	20
K10	12	1	1	0	1	0	1	0	1	0	2	1	0	0		18	2	20
K11	9	1	3	0	2	0	1	0	2	0	2	0	0	0		19	1	20
K12	10	0	1	0	1	0	1	0	2	0	2	1	1	0	1 (-z)	18	1	19
K13	5	0	4	0	2	0	3	0	3	0	2	0	1	0		20	0	20
K14	8	0	3	0	2	0	1	0	1	0	3	0	1	0	1 (-az)	19	0	19
KTp	124	14	30	1	25	0	16	6	26	1	20	2	9	0	6	250	24	274
GTp	251	27	78	11	49	17	34	15	46	2	34	5	19	0	13	509	78	587
%	90.2	9.8	87.6	12.4	74.3	25.7	69.4	30.6	97.8	2.2	87.1	12.8	100	0	3.2	86.7	13.3	96.8

*ODK: ortaç dışı kullanım

Toplam 600 kez ortaç kullanması beklenen 20 cümlelik CTT'de katılımcıların büyük bir çoğunluğunun 587 kez (%96,8) ortaç eki kullandıkları, çok az bir oranda katılımcının da 13 kez (%3.2) ortaç dışı ek getirdikleri veya herhangi bir ortaç eki getirmeyerek boş bıraktıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların -An (278), -mİş (89), -Ar/-Ir (66), -Dİk (49), -AcAk (48), -mAz (39), -AsI (19) olmak üzere 7 farklı ortaç eki ve 13 farklı ek benzeri kullanım ile ortaç dışı kullanım yaptıkları tespit edilmiştir. CTT'de 587

kez ortaç eki kullandıkları tespit edilen katılımcıların büyük çoğunluğu (% 86.7) ortaçları anlamsal olarak doğru, bir kısmının (%13.3) da hatalı ortaç eki kullandıkları ya da hiç ortaç kullanmadıkları görülmüştür.

CTT’de kullanılan ortaç eklerinin kullanım durumları ayrı ayrı incelendiğinde ortaç eki kullanılan 587 cümleden 278’inde kullanılan -An ortaç eki 251 kez anlamsal olarak doğru, 27 kez de anlamsal olarak hatalı kullanılmıştır. -An ortaç ekini getiren katılımcılardan yedisi (E2, E3, E7, E8, E10, E14, E16) bu ortaç anlamsal olarak doğru ancak yazımsal olarak hatalı kullandıkları belirlenmiştir.

Yine 587 cümleden 89’unda kullanılan -mİş ortaç eki 78 kez anlamsal olarak doğru, 11 kez de anlamsal olarak hatalı kullanılmıştır. Anlamsal olarak doğru kullanan bir katılımcı (K7) ise -miş şeklinde kullanarak yazımsal hata yapmıştır.

-Ar/-Ir ortaç eki 49 kez anlamsal olarak doğru; 17 kez de anlamsal olarak hatalı kullanılmıştır. Anlamsal olarak doğru kullanan iki katılımcı (E13, K5) ise -er şeklinde kullanarak yazımsal hata yapmıştır.

-AcAk ortaç eki 46 kez anlamsal olarak doğru, 2 kez de anlamsal olarak hatalı kullanılmıştır.

-Dİk ortaç eki 34 kez anlamsal olarak doğru, 15 kez anlamsal olarak hatalı kullanılmıştır. Anlamsal olarak doğru kullanan bir katılımcı (E4) -diği şeklinde kullanarak yazımsal hata yapmıştır.

-mAz ortaç eki de 34 kez anlamsal olarak doğru, 5 kez de anlamsal olarak hatalı kullanılmıştır. -mAz ortaç ekini anlamsal olarak doğru kullanan bir katılımcı (E2) ise -mez şeklinde kullanarak yazımsal hata yapmıştır.

CTT’de ortaç eki kullanılan 587 cümlede geçen 19 kez kullanılan -AsI ortaç eki ise tüm kullanımlarda hem anlamsal hem de yazımsal olarak doğru kullanıldığı tespit edilmiştir

Ayrıca CTT de tespit edilen on üç ortaç dışı kullanımdan 11’i ek şeklinde ve ikisinin de boş bırakıldığı tespit edilmiştir.

Bir diğer veri toplama aracı olan kompozisyon metinlerinde ortaç ekleri bağlamında cinsiyet dikkate alınarak katılımcıların ortaç eklerini kullanma durumlarının ne olduğuna cevap aranmış ve elde edilen bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Kompozisyonlarda Ortaç Ekleri Bağlamında Cinsiyete Göre Katılımcıların Ortaç Kullanım Durumları

Katılımcı	-Dİk		-An		-AcAk		-Ar/-Ir		-mİş		Tpl		F
	D	Y	D	Y	D	Y	D	Y	D	Y	D	Y	
E1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
E2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1
E3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
E4	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2
E5	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	6
E6	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2
E7	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	2
E8	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	3	0	3
E9	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2
E10	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
E11	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	4	0	4
E12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
E13	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
E14	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
E15	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2
E16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ETp	10	3	9	1	1	0	2	0	0	0	21	7	29
K1	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	4
K2	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2
K3	0	0	5	2	0	0	0	0	0	0	5	2	7
K4	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2

K5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
K6	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	4
K7	1	1	3	0	1	0	0	0	0	1	0	6	1	7
K8	1	0	4	1	2	0	0	0	0	0	0	7	1	8
K9	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	4
K10	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1
K11	8	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	9	0	9
K12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
K13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
K14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KTp	23	2	15	3	4	0	1	0	1	0	0	44	5	49
GTP	33	5	24	4	5	0	3	0	1	0	0	65	12	78
%	86,8	13,2	85,7	14,3	100	0	100	0	100	0	0	84,4	15,6	100

Tablo 4'te görüldüğü gibi kompozisyonlarda ortaç ekleri bağlamında genel olarak ortaç eklerini kullanma durumları irdelendiğinde katılımcıların kompozisyonlarında -DİK (38 yerde), -An (28 yerde), -AcAk (5 yerde), -Ar/-Ir (3 yerde) ve -mİş (1 yerde) olmak üzere 5 farklı ortaç ekini kullandıkları, -mAz ve -AsI ortaçlarını ise hiç kullanmadıkları tespit edilmiştir. 49 yerde kadın, 29 yerde erkek olmak üzere toplam 78 yerde katılımcılar tarafından kullanılan ortaçlardan kullanım sıklığı en yüksek olanı 38 yerde kullanım ile -DİK (K%65.78, E%34.21), en az olanı ise 1 yerde kullanım ile -mİş'tir.

Kompozisyonlarda ortaç ekleri bağlamında ortaç eklerini kullanma durumları katılımcılar açısından genel olarak irdelendiğinde 30 katılımcıdan 25'inin (%83,3) bir veya birden fazla ortaç eki kullandıkları, 5'inin (%16,7) ise herhangi bir ortaç eki kullanmadıkları tespit edilmiştir. Kompozisyonlarında hiç ortaç eki kullanmayan katılımcıdan 3'ü kadın (K12, K13, K14), 2'si de erkektir (E12 ve E16).

Kompozisyonlarında ortaç eki kullandıkları belirlenen 25 katılımcının ortaç kullanım durumu incelendiğinde bu katılımcıların büyük çoğunluğunun (%84,4) ortaç eklerini doğru, bir kısmının (% 15,6) da hatalı kullandığı görülmüştür. Yine, elde edilen veriler cinsiyet açısından irdelendiğinde kadınların (%62.82) ortaçları erkeklere (%37.17) göre daha yüksek oranda doğru kullandıkları saptanmıştır.

Katılımcıların kompozisyonlarından elde edilen nitel verilerin içerik analizi sonucunda erkek katılımcılardan 14'ünün bir veya birden fazla ortaç ekini içeren cümle/cümleler kurdukları ve ortaçları bir veya birden fazla yerde kullandıkları tespit edilirken, ikisinin ise kompozisyonlarında hiç ortaç geçen cümle kurmadıkları tespit edilmiştir.

Elde edilen veriler kullanılan ortaç ekleri açısından incelendiğinde, kompozisyonlarında ortaç eki kullandıkları tespit edilen 14 erkek katılımcı -An, -DİK, -Ar/-Ir, -AcAk olmak üzere 4 değişik ortaç ekini toplam 24 yerde kullandıkları saptanmıştır. Bunlardan -An ile -DİK ekleri onar yerde, -Ar/-Ir ile -AcAk ekleri ise ikişer yerde geçmektedir. Bu 24 ortaç kullanımından sadece dört kullanım hatası yapıldığı görülmüştür. Ortaç kullanım hatası yapan dört erkek katılımcıdan (E2, E3, E7 ve E9) üçünün -DİK, birinin de -An ortaç ekini anlamsal kullanım hatası yaptığı tespit edilmiştir.

Erkek katılımcıların her birinin hangi ortaç ekini kaç yerde kullandıklarına bakıldığında, bir katılımcı (E11) iki farklı eki (-DİK, -Ar) ikişer yerde olmak üzere dört kullanım ile kompozisyonunda en çok ortaç kullanan katılımcıdır. İki katılımcı (E5 ve E8) ise birer çeşit (E5 -DİK; E8 -An) ortaç ekini üç ayrı yerde kullanmıştır. Beş katılımcıdan (E4, E6, E7, E9, E15) ikisi, birer çeşit (E6 -An; E9 -DİK), üçü de ikişer çeşit (E4 ve E15 -An ve -DİK; E7 -DİK ve -AcAk) olmak üzere ortaç eklerini iki farklı yerde kullandıkları görülmüştür. Altı katılımcıdan üçü (E1, E3 ve E13) -DİK ortacını; diğer üçü de (E2, E10 ve E14) -An ortacını bir yerde kullandıkları tespit edilmiştir. Kompozisyonlarında hiç ortaç kullanmadıkları tespit edilen 2 erkek katılımcıdan biri ana dili Fransızca olan Kongolu E12, diğeri de ana dili Makedonca olan Makedonyalı E16'dır.

Kadın katılımcıların her birinin hangi ortaç ekini kaç yerde kullandıkları bağlamında yapılan inceleme sonucunda elde edilen veriler genel olarak değerlendirildiğinde ise kadın katılımcılardan 11'inin bir veya birden fazla ortaç ekini bir veya birden fazla yerde kullandıkları, 3'ünün de hiç kullanmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen veriler kullanılan ortaç ekleri açısından incelendiğinde, kompozisyonlarında ortaç eki kullandıkları tespit edilen 11 kadın katılımcının -DİK, -An, -AcAk, -mİş olmak üzere 4 değişik ortaç ekini toplam 48 yerde kullandığı saptanmıştır. Bunlardan -DİK 24, -An 19, -AcAk 4 ve -mİş 1 yerde geçmektedir.

Bu 48 ortaç kullanımını derinlemesine incelendiğinde, kadın katılımcılardan birinin (K8) üç farklı eki (-An, -DİK, -AcAk) biri 6 (-An), biri 2 (-AcAk) ve biri 1(-DİK) yerde olmak üzere 9 yerde kullanıldığı ve bu kullanımlardan birinin hatalı ortaç kullanımını olduğu bulunmuştur. Bir başka katılımcı (K11) iki farklı ortaç ekinden biri 8 (-DİK), diğeri 1 (-Ar) yerde olmak üzere 9 yerde ve tamamını doğru bir şekilde kullanmıştır. Bir diğer kadın katılımcı ise (K7) dört farklı ortaç ekini (-An, -DİK, -AcAk ve -mİş) biri 3 (-An), biri 2 (-DİK), biri 1 (-AcAk) ve biri de 1 (-mİş) yerde olmak üzere 7 yerde kullandığı, bunlardan ikisinin hatalı, beşinin ise doğru kullanım olduğu tespit edilmiştir.

Bir başka katılımcı (K3) 1 ortaç ekini (-An) 7 farklı yerde kullanmıştır. 7 yerde kullanılan bu ekin ikisinin hatalı, beşinin ise doğru kullanıldığı bulunmuştur. Katılımcılardan K6, iki farklı eki (-DİK, -An) biri 3 (-DİK) diğeri 1 (-An) yerde olmak üzere 4 yerde ve tamamı doğru bir şekilde kullanmıştır.

K1 ve K9 kodlu katılımcılar, 1 ortaç ekini (-DİK) 4 farklı yerde kullandıkları, K9 tüm kullanımlarını doğru olarak yaparken K1'in kullandığı -DİK ortacını bir yerde anlamsal olarak hatalı kullanırken diğer üç yerde doğru kullandığı görülmüştür. Kadın katılımcılardan ikisi (K2, K4) iki farklı ortaç ekini (-An, -DİK) birer olmak üzere 4 yerde ve tamamı doğru şekilde kullanmıştır. Katılımcılardan K5 bir eki (-DİK) sadece 1 yerde ve doğru bir şekilde kullanırken K10'da bir eki (-AcAk) sadece 1 yerde ve doğru bir şekilde kullanmıştır.

Ayrıca kompozisyonlarında hiç ortaç eki kullanmayan 3 kadın katılımcı da (K12, K13, K14) tespit edilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Çalışmadan elde edilen bulguların sonuçları ışığında yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin ortaçları kullanım durumları alt araştırma soruları ışığında incelendi. CTT'de cümleler bağlamında genel dağılım ve cinsiyet dikkate alınarak katılımcıların ortaç eklerini kullanma durumlarına bakıldığında katılımcıların ortaçları büyük oranda (%86.67) doğru kullandıkları tespit edilmiştir. Yine, CTT sonuçlarına bağlı olarak elde edilen bulgular cinsiyet açısından irdelendiğinde kadınların ortaçları %90.71 oranında anlamsal olarak doğru; erkeklerin ise %83.12 oranında anlamsal olarak doğru kullandıkları görülmüştür. Diğer bir deyişle ortaç kullanımında en çok hata yapılan cümleler katılımcıların cinsiyeti açısından incelendiğinde hatalı ortaç kullanan erkek katılımcı (%53.33) sayısı kadın katılımcılardan (46.66) fazladır.

CTT ile elde edilen bulgular her bir cümle bazında incelendiğinde genel olarak toplam 20 cümleden en çok ortaç kullanım hatası "Dönülmez akşamın ufkundayız, vakit çok geç" gibi şiirsel bir ifade barındıran ve katılımcıların -mAz ortacını kullanmaları beklenen C8 kodlu cümlede olduğu görülmektedir. Buradaki hatalı kullanımın yüksek olmasının nedeni cümlenin özel bir kullanım yani bir şiir dizesi olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

C8'den sonra en çok anlamsal ortaç kullanım hatası yapılan cümle yine “*Kör olası hastalık onu yatağa düşürdü*” kalıp ifadesinin olduğu ve -AsI eki kullanılması beklenen C15'tir. Bu cümlede de ortaç kullanımda anlamsal hatanın çok olmasının nedeni ise cümle içinde geçen kalıp ifadenin öğrenciler tarafından tanınmakta güçlük çekilmesi olabilir.

Kullanım sıklığı açısından ortaç kullanım durumları incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun cümlelerde ortaç eki kullandıkları (%96,8) saptanmıştır. Katılımcılar farklı miktarlarda olmakla birlikte yedi farklı ortaç ekini de kullanmışlardır. Bu bulgudan hareketle katılımcıların ortaç eklerini tanıdıkları söylenebilir. Katılımcıların CTT'de en çok %47.35 ile -An ortacını kullandıkları (278 kez), en az ise %3.23 ile -AsI ortacını kullandıkları (19 kez) görülmüştür. Burada -An ortacının çok sık kullanılmasının nedeni olarak hem günümüz Türkçesinde en yaygın ortaç olması hem de CTT'deki cümlelerde kullanılma ihtimalinin yüksekliğinden; -AsI ortacının en az kullanılmasının nedeni olarak da bu ortacın hem Türkçede az kullanılması ve hem de CTT'de birkaç cümlede kullanılmayla sınırlı olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Katılımcıların hatalı ortaç kullanım durumları incelendiğinde ise en çok -An ortaç ekinde yazım yanlışı yapıldığı, -AcAk ve -AsI eklerinde yazım yanlışına rastlanmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. -An ortaç ekinin hatalı kullanımında öğrencilerin genelde yardımcı ünsüzü kullanmadıkları görülmüştür.

CTT'de ortaç ekleri bağlamında katılımcıların hatalı ortaç kullanım durumları derinlemesine incelendiğinde, katılımcıların %3,2 gibi az bir oranda da olsa ortaç dışı kullanım yaptıkları (13 yerde) saptanmıştır. Bu ortaç dışı kullanımlara cinsiyet açısından bakıldığında ortaç dışı kullanım yapan katılımcıların yedisinin erkek, dördünün de kadın katılımcı olduğu bulunmuştur. Bulguların analizi sonucu tespit edilen ortaç dışı kullanımlar genellikle ek benzeri yapıdadırlar ve bazıları ortaç eklerine benzerlik göstermektedir (-az/-ez/-z, -k). Ortaç dışı kullanılan ek benzeri kullanımlardan;

-az/-ez/-z (E8, E16, K12, K14) muhtemelen -mAz ortacıyla,

-k (E4, E13) eki -Dlk ortacıyla,

-tır/-tir/-tur (E1, E11, K2) eki -Dlr ek-fiili ile,

-den (K1) eki -DAn ayrılma hâli eki ile,

-erek (E2) de -ArAk zarf-fiil eki ile ilişkili olabilir.

Verilerin analizinden elde edilen bulgular katılımcıların demografik bilgileri bağlamında irdelendiğinde CTT'de cümle bazında hiç ortaç kullanım hatası yapmayan katılımcı (K13) 10 aydır Türkiye'de bulunan ve ana dili Kırgızca olan, Kırgızistanlı kadın bir öğrencidir. En çok ortaç kullanım hatası yapan katılımcı (E11) ise sadece 3 aydır Türkiye'de bulunan ve ana dili İngilizce olan Ganalı erkek bir öğrenci olduğu görülmektedir. Çalışma grubunda 9 aydan 5 yıla kadar Türkiye'de olan pek çok katılımcı olmasına rağmen 9 aydır Türkiye'de bulunan K13'ün hiç ortaç kullanım hatası yapmamasının nedeni bu katılımcının ana dilinin (Kırgızca) Türk dilinin bir lehçesi olmasına bağlanılabilir. Öte yandan E11'in en çok ortaç kullanım hatası yapmasının nedeni ise bu katılımcının hem katılımcılar arasında en az süredir Türkiye'de bulunması hem de ana dilinin (İngilizce) farklı bir dil ailesinden gelmesi olabilir.

Kompozisyonlarda ortaç ekleri bağlamında ortaç eklerini kullanma durumları katılımcılar açısından genel olarak irdelendiğinde 30 katılımcıdan 25'inin (%83,3) bir veya birden fazla ortaç eki kullandıkları, 5'inin (%16,7) ise herhangi bir ortaç eki kullanmadıkları tespit edilmiştir. Kompozisyonlarında hiç ortaç eki kullanmayan katılımcıdan 3'ü kadın (K12, K13, K14), 2'si de erkektir (E12 ve E16). Kompozisyon metinlerinde katılımcıların ortaç ekleri kullanım durumları cinsiyet dikkate alınarak irdelendiğinde katılımcıların toplamda 78 yerde ortaç kullandıkları ve bunları 49 yerde kadın, 29 yerde de erkek katılımcılar tarafından kullanıldığı bulunmuştur.

Kompozisyon metinlerinde katılımcıların ortaç ekleri kullanım durumları ortaç kullanım sıklığı açısından incelendiğinde, katılımcıların toplam beş ortaç ekini kullandıkları bulunmuştur. Bunlardan en çok 38 yerde ile -DİK (K%65.78, E%34.21), en az olarak da 1 yerde ile -mİş ortaç ekini kullandıkları (K%100, E%0), -mAz ve -AsI ortaç eklerini ise hiç kullanmadıkları tespit edilmiştir.

Kompozisyonlarında ortaç eki kullandıkları belirlenen 25 katılımcının ortaç kullanım durumu incelendiğinde bu katılımcıların büyük çoğunluğunun (%84,4) ortaç eklerini anlamsal olarak doğru, bir kısmının (% 15,6) da hatalı kullandığı görülmüştür. Yine, elde edilen veriler cinsiyet açısından irdelendiğinde kadınların (%62.82) ortaçları erkeklere (%37.17) göre daha yüksek oranda doğru kullandıkları saptanmıştır.

Kompozisyon metinlerinde en çok ortaç kullanan erkek katılımcı E11'dir ve iki farklı eki (-DİK, -Ar) ikişer yerde olmak üzere 4 yerde kullanmıştır. Bu katılımcı (E11), CTT'de en çok ortaç kullanım hatası yapmasına rağmen, kompozisyon yazarken en çok ortaç kullanan öğrenci olmuştur.

Söz konusu katılımcının CTT'de ortaç kullanımında fazla hata yaparken kompozisyonda yapmasının arkasındaki neden CTT'de cümlelerin bağlamdan uzak ve ayrı ayrı verilmesi, yani toplumsal bağlamdan kopuk olması varsayılabilir. Ayrıca, katılımcıların ortaç eklerini kullanırken anlamsal bağıntıyı yeterince kuramamaları ortaç eklerini doğru kullanamama sebepleri olarak düşünülebilir.

Kadın katılımcılarda en çok ortaç kullanan K8'dir. Bu katılımcı üç farklı ortaç ekini 9 yerde ve sadece birini hatalı şekilde kullandığı belirlenmiştir. Bu katılımcı 9 aydır Türkiye'de bulunan ve ana dili Özbekçe olan Özbekistanlı bir öğrencidir. Ortaç eklerini en çok doğru kullanan katılımcı olmasının sebebi olarak katılımcının Türk kökenli bir dil soyundan gelmesi öne sürülebilir.

Bununla birlikte 10 aydır Türkiye'de bulunan, ana dili Arapça olan Sudanlı bir öğrenci (K5) ile 9 aydır Türkiye'de olan, ana dili Arapça olan Somalili bir öğrenci (K10) kompozisyonlarında sadece bir yerde olmak üzere en az ortaç eki kullanan kadın katılımcılar olarak belirlenmiştir. Ayrıca kompozisyonlarında hiç ortaç eki kullanmayan 3 kadın katılımcıdan biri ana dili Arapça olan Ürdünlü K12, diğeri ana dili Kırgızca olan Kırgızistanlı K13, bir diğeri ise ana dili Ukraynaca olan Ukraynalı K14'tür.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular alan yazındaki benzer çalışmalar ile karşılaştırıldığında bazı çalışmalar ile benzerlik, bazılarıyla da farklılık göstermektedir. Örneğin, Ersoy (1997) yaptığı çalışmada katılımcıların çoğunlukla dil bilgisel hatalar yaptıkları tespit etmiştir ancak yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin dil bilgisinde

kullandıkları eklerden sadece ortaç ekleri üzerine odaklanılan bu çalışmada Ersoy'un (1997) bulgularının aksine katılımcıların gerek CTT'de gerekse kompozisyonlarında ortaçları çoğunlukla doğru kullandıkları saptanmıştır. Benzer bir şekilde İnan (2014) ve Çerçi, Derman ve Bardakçı (2016) da çalışmalarında yabancı dil olarak B2 düzeyinde Türkçe öğrenen katılımcıların dil bilgisi kullanım yanlışlarını sıklıkla yaptığını belirtmişlerdir. Ancak söz konusu çalışmaların bulguları ile yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin dil bilgisi kullanımlarıyla ilişkilendirilebilecek ortaç kullanım durumlarını ortaya koyan bu çalışmanın bulgularının benzerlik göstermediği görülmektedir.

Yabancılar Türkçe öğretiminde ek kullanımıyla ilgili bir başka çalışmada Melanlıoğlu (2012) katılımcıların uygulama boyutunda dil bilimsel hatalarını incelemiş; eklerde gereksiz kullanım, hatalı kullanım, ünlü ünsüz uyumuna uymama ve fiillerle kullanma gibi sorunlarla karşılaştığını ortaya koymuştur. Benzer sorunlar bu çalışmada da tespit edilmiştir.

Benzer bir şekilde B2 düzeyinde Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin yazılı anlatımlarında ek kullanımını incelediği çalışmada Şahin (2013), bu çalışmada da saptandığı gibi yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin fiilimsi ekleri kullanımında hata yaptıklarını tespit etmiştir. Burada vurgulanması gereken bir husus da Şahin'in (2013) bulguları salt ortaç kullanımına değil, genel anlamda fiilimsi kullanımına yönelik olduğudur.

Yine benzer başka bir çalışmada Çetinkaya'nın (2015) B2 düzeyinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin yazılı anlatımlarında sıklıkla yazımsal, sözlüksel-anlamsal, söz dizimsel ve biçim bilimsel hataların yanı sıra eksiltme, ekleme, değiştirim ve yer değiştirme gibi dil bilgisi kullanım yanlışları yaptıklarını tespiti ile bu çalışmanın hatalı ortaç kullanımına yönelik bulguları benzerlik göstermektedir.

Türkçe ortaçların yabancılar öğretilmesi konusunda alan yazında rastlanılan ancak deneysel bulgulara dayanmayan tek çalışmada ise Polat (2014) ana dili Rusça olan bireylerin Türkçedeki ortaçlar konusunda yaptıkları yanlışların çoğunlukla zaman bakımından olduğu fikrini öne sürmüştür. Ortaç kullanımında zaman bağlamı doğrudan değerlendirilmemekle birlikte bu çalışmada da Polat'ın (2014) görüşleri doğrultusunda hatalı ortaç kullanım örneklerine rastlanmıştır.

Öneriler

Bu çalışmanın sınırlılıkları da göz önüne alınarak çalışmadan elde edilen sonuçlar ışığında gerek ileriki araştırmacılara gerekse yabancılar Türkçe öğretilmesi sunan programlara şu önerilerde bulunulabilir:

İleriki çalışmalara yönelik öneriler;

Öncelikle, bu çalışma yabancılar Türkçe öğretiminde dil bilgisi kullanımının bir boyutu olan yabancı dil olarak B2 düzeyinde Türkçe öğrenenlerin ortaç kullanım durumlarını ortaya koymaya çalışmıştır. Bu bağlamda yeni yapılacak çalışmalarda da salt bir boyuta indirgenerek yapılacak durum çalışmaları resmin bütününe daha derinlemesine görülmesine olanak sağlayacağından yapılacak yeni çalışmaların genel konular yerine bir konuda derinlemesine odaklanması tavsiye edilebilir.

İkinci olarak, bu çalışmanın gerek katılımcı sayısı gerekse veri toplama araçlarının çeşitliliği açısından birtakım sınırlılıkları olması ve genellenebilirliği zayıf olması nedeniyle yabancılara Türkçe öğretiminde dil bilgisi konularından ortaçların öğretimiyle ilgili farklı veri toplama araçları kullanarak daha fazla katılımcı ile daha derinlemesine çalışmalar yapılması önerilebilir. Ayrıca, yabancılara Türkçe öğretiminde hatalı ortaç eki kullanımlarının ortadan kaldırılması ve daha etkin bir öğretim programı planlanması adına farklı araştırma desenleriyle yeni çalışmalar da yapılabilir. Bununla birlikte, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin ortaç kullanımlarının sözlü ve yazılı ifadelerde farklılık gösterip göstermediği katılımcıların sözel ve yazılı anlatımları da dikkate alınarak incelemeye olanak sağlayacak şekilde yeni araştırmalar desenlenerek konu daha derinlemesine çalışılabilir.

Yine, ana dili Türkçe olan benzer seviyedeki öğrencilerin ortaç kullanım durumları üzerine deneysel ya da durum çalışmaları yapılarak elde edilen veriler anadili ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi boyutunda karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

Bu çalışma yürütülürken alan yazın taramasında karşılaşılan bir başka sorun ise, yabancılara Türkçe öğretiminde farklı düzeylerdeki öğrencilerin elde etmesi gereken kazanımların açık bir şekilde belirlenmediği, örneğin ortaç kullanımlarında kazanımların kullanılan kitaplara göre farklılık gösterdikleri görülmüştür. Bu bağlamda yapılacak yeni çalışmalarla yabancılara Türkçe öğretiminde her bir düzeyde öğrenci kazanımları daha net çizgilerle belirlenebilir.

Yabancılara Türkçe öğretimi sunan programlara yönelik öneriler;

Bu çalışmanın bulguları katılımcıların cümle tamamlama etkinliklerinde ortaç kullanım hataları yaptıklarını ancak kompozisyon yazarken ortaç kullanımı hatalarını daha az yaptıkları görülmüş bunun bir sebebi olarak da bu tür cümle tamamlama uygulamalarında bağlamdan uzak olunması öngörüsü ileri sürülmüştür. Bu doğrultuda, yabancılara Türkçe öğretimi yapılan programlarda tüm Türkçe dil bilgisi konuları başta olmak üzere özellikle ek kullanımı ile ilgili öğretimlerden sonra öğrencilere daha fazla uygulama yapabilecekleri yazma etkinlikleri bir bağlam kapsamında verilebilir ve bu doğrultuda bir program planlanabilir.

Alan yazında da bahsedildiği üzere, yabancılara Türkçe öğretimi programlarında öğretilen konular günlük yaşantılarla ilişkilendirilerek somutlama yapılabilir ve öğretilen konunun daha kalıcı olması sağlanabilir. Ayrıca, dilin kullanımlık boyutu kapsamında soyut, şiirsel ve kalıp ifadeler gibi yapıların da programlarda yer alabilmesi için içerik güncelleme çalışmaları yapılabilir.

Özetle alandaki boşluğunun giderilmesi, yabancılara Türkçe öğretimi boyutunda gelişimin sürekliliğinin sağlanması ve ele alınan sorunları daha da derinlemesine inceleyen ve yabancılara Türkçe öğretimine farklı boyutlarda katkı sağlayacak yeni çalışmalar yapılması tavsiye edilebilir.

Kaynakça

- Akalın, G. H. (2005). Türkçenin Güncel Sorunları (Çevrimiçi) <http://turkoloji.cu.edu.tr/DIL>
- Aksan, D. (2006). *Anlambilim (Anlambilim konuları ve Türkçenin Anlambilimi)*. Ankara: Engin Yayınevi

- Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C. (2015). *Yedi İklim Türkçe Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretim Seti Seviye B2 Ders Kitabı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi
- Bölükbaş, F., Gedik, E., Gönültaş, G., Gökçen, G., Keskin, F., Özenc, F., Tokgöz, H., Ünsal, G. & Yavuz, S. (2014). *İstanbul-Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (B2)*. İstanbul: Kültür Sanat Basımevi
- Büyüköztürk, Ş., Kılıççakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Çerçi, A., Derman, S., & Bardakçı, M. (2016). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Yazılı Anlatımlarına Yönelik Yanlış Çözümlemesi. *University of Gaziantep Journal of Social Sciences*, 15(2).
- Çetinkaya, G. (2015). Yanlış çözümlemesi: yabancı dil olarak Türkçe öğrenen b2 düzeyindeki öğrencilerin yazılı metinlerine ilişkin görüşler. *International Journal of Languages' Education and Teaching* (3)1. 164-178.
- Ersoy, S (1997). *Türkçe öğrenen Yabancıların Yazılı Anlatım Yanlışlarının Dil Bilgisi Açısından Değerlendirilmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnan, K. (2014). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen İranlıların Yazılı Anlatımlarının Hata Analizi Bağlamında Değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 9(9).
- Kaplan, Ş., & Yıldırım-Şen, G. (2014). İlköğretim Türkçe 8 öğretmen kılavuz kitabı. *Ankara: Gizem Yayıncılık*.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. (4. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu.
- MEB, (2001). Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni: Öğrenme – Öğretme – Değerlendirme.
- Melanlıoğlu, D. (2012). Yabancılar Türkçe öğretenlerin hâl eklerinin öğretimine ilişkin görüşleri: Nitel bir araştırma. *Turkish Studies-Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7, 4.
- Merriam, B. S. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey Bass Publishers.
- Polat, H. (2014). Ana Dili Rusça Olanlara Türkçe Öğretiminde Ortaçlar I. *The Journal of Academic Social Science Studies* (28), p. 369-392. Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2555>.
- Şahin, E. Y. (2013). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Yazılı Anlatımlarındaki Ek Yanlışları. *Tarih Okulu Dergisi*, 2013(XV).
- Vural, H., & Böler, T. (2011). *Ses ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yay.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ek 1. Ortaçlarla ilgili cümle tamamlama testi

1. İşle.... demir ışıldar.
2. Dün okula gel.... adamı tanıyor musun?
3. Burası yaşan.... bir doğa parçasıydı.
4. Olgunlaş.... elmalar ağaçlarda bizi bekliyor.
5. Eve gel.... yoktu.
6. Şimdi söyle....lerimi aklınızdan hiç çıkarmayın.
7. Annemin yazlığında kal.... vardı.
8. Dönül.... akşamın ufkundayız, vakit çok geç.
9. Bilin.... diyarlara gidiyorum.

10. Alışverişlerinde hep bilin.... markaları seçerdi.
11. Çok gül.... yüzlü bir insandı.
12. Erken kalkmak için gün say.... oldum.
13. Okun.... kitapların listesini hazırladım.
14. Antalya'da gezilme.... yer bırakmadık.
15. Kör ol.... hastalık onu yatağa düşürdü.
16. Okun.... kitapları ayrı yere koydum.
17. Gel.... hafta sınavım var.
18. Yolda öl.... bir köpek gördüm.
19. Ağar.... saçlar sevgiye engel değildir.
20. Otobüsten in.... yolculara öncelik veriniz.

Ek 2. Kompozisyonlarında ortaç eki kullanan katılımcıların metinleri

E1: *Bence hayat büyük bir tiyatro gibi, ne kadar onun rolü iyi oynursa daha önemli ve faydalı ve tiyatro bittikten sonra bütün seyirciler iyi ya da kötü şeyler hatırlıyorlar.*

E2: **Bir de bazı insanlar markete giden ama para yoktur.*

E3: **Alışveriş ve moda, giydiği kızlar için çok önemli, ama maalesef çok para istiyorlar. O yüzden zengin bir kişi ile evlenmek lazım.*

E4: *AVM giden müşteriler bazen istemeyerek alışveriş zorunda kalıyor. Satın aldığı şeylerin hiç ihtiyacı olmadan onları alıyorlar.*

E5: *Para çıktıktan sonra alışveriş daha kolay oldu ve her istediğimiz şeyi parala alabiliriz. Erkekler genelde alışverişini çok sevmezler ve bazan mecburen alışveriş yaparlar. Hayat Allah'ın verdiği nemetidir.*

E6: *Bir yıldır aynı kıyafeti giyen bulunmaktadır. Eğer bu hale bize ulaştıran sebeplerine bakarsak mutlaka ilk suçlu olarak moda şirketleridir.*

E7: **Kişinin alışveriş giderken sadece her şeyi bakmak istediği ama satmıyor. Aslıdan alışveriş gitmek istersen sadece bir şey varsa, ona rağmen yapacak bişe yoktur.*

E8: *İnsan gereksiz olan alışverişe ilk önce çok fazla ödüyor. Alışverişe bağımlı olan kişileri şopogolik diyorlar. Moda ile daha fazla ilgilenen adamların psikolojik problemleri de olabilir.*

E9: **Bence alışveriş gerekiyor ve moda olduğu güzel bir şey ama her şey fazla olduğu zaman tam aksi halene geliyor.*

E10: *Aylık maaşı olan insanlar her ay sonunda birinci olarak adet yerini bulsun diye, alışverişe gider.*

E11: *Benim sık arkadaşlarımdan biri üzerinde çok fazla fiziksel bir şey olduğunda ve hevedaysa disiplinli bir şekilde, başlayacak benim obsesif süreç. Ben hala bilgisayar başında olduğum zaman bu konuda düşünüyorum. Ben biliyorum gerekir ki, sen yeterince iyi bir fotoğraf çekmek ise, son derece doğru, benim güvenilir alışveriş arkadaşı.*

E13: *Alışveriş bağımlılar alışveriş yapmadığı zaman kendilerini mutsuz ve hasta hissederler.*

E14: *Markette ve mağazalarda ne zaman yeni bir şey gelirse herkes almayı istiyor. Okuyan insanlar için çok fazla bilmek faydalı olur.*

E15: *Uzmanlar alışveriş bağımlılığının tıpkı alkol ve uyuşturucu gibi ciddi bir hastalık olduğu görüşündeler. Alışveriş ve moda ve hayat birlikte bir bağlayan vardır matematik gibi.*

K1: *Hayatımızda koktuğumuz şeylerle yüzyüze gelmek lazım. Sonuç olarak hiç kimse hayatın kolay olduğunu söylemedi, ama güzel olduğunu herkes söyler. *Hiçbir zaman hayattan vazgeçmemeliyiz çünkü hayat bize verildiği bir hediyedir.*

K2: *Aslında dünyanın bütün modaları hem araştırmayı hem kullanmayı hem de giymeyi seven biz insan için diye bilirsiniz. Alışveriş yaptığımızda yeni modayı aramam.*

K3: *Bence genellikle eğitim almayan insanlar moda hakkında çok dikkat ediyor. Modadan başka bir ilginç var. Tiyatroya ve resim sergisine giden insanlar, kitap okuyan insanlar moda ve alışveriş hakkında çok zaman kaybetmiyorlar. Bir şey ilginç var. *Moda ve alışveriş önemli olan yerde genellikle spor ayakkabı ve ipek bluz giyen kadınları görebiliriz. Mutlaka fakültede çok kısa etek giyen genç kızları bulabiliriz. Moda eğitimden başlıyor. *Spor ayakkabı spor için, ipek bluz giyen her gün için uygun değil.*

K4: *İnsanlar ihtiyaçları olmayan şeylere bile alışveriş yapar. Tabi ki hayatımız alışverişsiz mümkün değil. Gördüğünüz gibi alışverişin iyi ve kötü yanları var.*

K5: *Eski insanlar bir şeyi yapmak için yolculuğa çıktıklarında günlerce sürüyordu. Teknoloji o kadar önemli ve iyi; kullanması insana bağlı, eğer kötü işlerde kullanırsa kötü olur ve tam tersi olur.*

K6: Bugün onlardan biri alışveriş yapma ve modayı takip etme olduğunu söyleyebiliriz. Bunun sebebi de her gün tasarlanıp yapılan kiyafetler ve ayakkabılar. İnsanlar onları satın alarak kendilerinin alışveriş bağımlısı olmaya başladığını hiç fark etmez. Bazıları her zaman yeni moda giyilerini giyerse kendilerini daha rahat hisseder. Bazıları da alışverişini başka insanlarla yarıştığını düşünüp yapar.

K7: Alışveriş bağımlılığı ve hakkında en çok kızlarla bağlanabilen bir konudur. Biz bile alışveriş ya da moda kelimesini bahsedilirse mutlaka daha çok güzel kiyafeti giyen kızları böyle bir resimi aklımıza geldi. Kadınlar için çok fazla kiyafet modeli, tren ve stil olduğundan dolayı da alışveriş bağımlılık kadınlara daha çok aittir. *Kendilerinin bulunduğu etrafındaki insanlar tarafından iyi görülmesini istiyorlar. Daha çok rahatlık veren kiyafetleri severim. Günde okulda ya da işte ne giyeceklerini ciddiye aldılar ve saatlerce aynaya bakarak kafaları karışmış bir şekilde kaldılar.

K8: Alışveriş bağımlılığı bugünlerde çok dile alınan konulardan biridir. *Kadınlar psikolojisi üzerinde araştırma yapanlar, bunu genelde hayatta problemler yaşayan, psikolojik sıkıntılar çeken sırada ortaya çıktığını söylüyorlar. Kredi kartları alışveriş bağımlılığını etkileyen yönlerden biridir. Günlük kiyafetler, iş kiyafetleri, özel günler için giyecek giysilerin farkında olmalıyız. İnsanlar tarafından sevilen ve onlarla kendimizi iyi keyfiyette hissedeceğimiz giysileri seçmeliyiz.

K9: Benim düşüncelerime göre hayatımızda kiyafetler önemli rol oynuyorlar, ancak giydiğin kiyafetin markasına rağmen onun durumu daha dikkat edilir. Hayran gibi her gördüğümü kendime istemiyorum. Bazen giydüğümüz kiyafetler ruh halimize bağlıyor. Daha önemli giydiğin kiyafeti nasıl birleşteyebilmek ve kendi ruh hale bağlı olarak giyinmek.

K10: Bazı insanlar bağımlı oldu, o giyebileceğim bir kiyafet yok der, bugün yeni bir moda çıkarsa hemen bu kiyafeti almak ister.

K11: Geçmişe baktığımızda geçmişte insanların modaya farklı baktıklarını fark ederiz. İnsanlar şimdi çok para kazandığını göstermek için ve çok önemli bir kişi olduğunu göstermek için kiyafetler seçip giyiyorlar. Hergün binlerce insan alışverişe gider, çok aşırı bir şekilde para harcar, halbuki aldığının çoğuna ihtiyaçları yok zaten. İnsana baktığımızda kiyafetlerine baktığımız gibi ruhuna, ahlakına ve davranışlarına bakmalıyız. Kiyafetlerimizi seçerken sadece uyumlu olduklarına özen göstermeliyiz.